LOPULLINEN VERSIO 1.6

17.6.2026

TULEVAISUUSVALIOKUNNALLE

1 Laki sukupolvivastuusta, ennakoinnista ja sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta toteuttavasta suunnittelusta ja arvioinnista (sukupolvivastuulaki)

1 §

Lain tarkoitus

Lain tarkoituksena on vahvistaa yli sukupolvien ulottuvia tavoitteita yhteiskuntapolitiikan suunnittelussa ja seurannassa, lainsäädännön valmistelussa ja tulevaisuuden ennakoinnissa.

2 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään yleiset perusteet sekä tavoitteet ja puitteet sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta ja vastuuta tulevaisuudesta toteuttavalle valtioneuvoston suunnittelu-, arviointi- ja ennakointitoiminnalle, jollei muussa laissa toisin säädetä. Tämä yleislaki täydentää, mutta ei syrjäytä, muuta pitkän aikavälin suunnittelua.

Julkisen talouden hoitamisesta annetussa laissa (1440/2025) säädetään tarkemmin julkisen taloudenhoidon pitkän aikavälin tavoitteesta. Ilmastolaissa (423/2022) säädetään tarkemmin ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmästä ja pitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta.

Kuntien suunnittelu- ja arviointitoiminnasta säädetään kuntalaissa.

Tämän lain mukaisissa suunnitelmissa ja arvioissa käsitellään tulevaisuuden ennakointia sekä sukupolvet ylittävää pitkän ja erittäin pitkän aikavälin näkökulmaa sosiaaliseen, ekologiseen ja taloudelliseen hyvinvointiin samoin kuin planetaarisen kestävyyden näkökulmaa ja sen asettamia rajoja.

3 §

Sukupolvet ylittävä suunnittelu, lainvalmistelu, arviointi ja ennakointi

Valtioneuvosto huolehtii siitä, että sen vastuulla olevassa yhteiskuntapolitiikan valmistelussa ja toimeenpanossa tavoitellaan lainsäädännön, valtion talousarvioiden ja -suunnittelun ja muiden kauaskantoisten päätösten myönteisiä vaikutuksia pitkällä ja erittäin pitkällä aikavälillä. Tavoitteen arviointi käsittää vaikutukset tuleville sukupolville myös muut lajit ja planetaarisen kestävyyden rajat huomioiden ja sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden tarkastelun sosiaalisen, ekologisen sekä taloudellisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Kaikkien

ministeriöiden on huolehdittava siitä, että mainitut näkökohdat sisältyvät kaikkeen suunnitteluun, lainvalmisteluun sekä Euroopan unionin päätöksenteon kansalliseen valmisteluun.

Arviot hyödyntävät erillistä erittäin pitkän aikavälin tulevaisuusselontekoa, joka valmistellaan valtioneuvoston kansliassa kaikkien ministeriöiden yhteistyönä, ja jonka valtioneuvosto antaa eduskunnalle kahdessa osassa vaalikausittain. Tulevaisuusselontekoon sisällytetään selostus, miten eduskunnan selontekokäsittelyissä tekemät kannanotot on huomioitu. Ennakointityötä koordinoi valtioneuvoston kanslia, joka toimii yhteistyössä muun julkishallinnon, yliopistojen ja korkeakoulujen, tutkimuslaitosten sekä kuntien ja hyvinvointialueiden kanssa Ennakointityössä hyödynnetään kansalaispaneeleja ja muita kansaisten suoran ja eri kansalaisjärjestöjen kautta tapahtuvan osallistumisen muotoja.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tulevaisuuden ennakointityöstä valtionhallinnossa sekä valtioneuvoston tekemässä pitkän ja erittäin pitkän aikavälin suunnittelussa asetettavista tavoitteista samoin kuin arviointia ja seurantaa varten valtionhallinnossa käytettävistä kestävän hyvinvoinnin mittareista ja kriteereistä.

4 §

Lain noudattamisen seuranta ja valvonta

Valtioneuvosto raportoi lain noudattamisesta eduskunnalle annettavassa vuosikertomuksessa. Tämän lain tavoitteen noudattamista seuraa arviointi-, suunnittelu- ja raportointijärjestelmän osalta kestävyyspaneeli, jonka valtioneuvosto asettaa ja jonka tehtävänä on arvioida ja edistää lausunnoillaan ja selvityksillään laaja-alaisesti, integroidusti ja johdonmukaisesti yhteiskunnan kestävyyttä Suomessa. Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin kestävyyspaneelista ja sen tehtävistä.

Lainvalmistelun pitkän ja erittäin pitkän aikavälin näkökulman huomioimista ja siihen liittyviä vaikutusarvioita valvoo lainsäädännön arviointineuvosto, josta säädetään lainsäädännön arviointineuvostosta annetussa laissa (xx/2026).

Pitkän aikavälin taloudellisen näkökulman huomioimista ja arviointia valvoo talouspolitiikan arviointineuvosto, josta säädetään talouspolitiikan arviointineuvostosta annetussa laissa (1441/2025).

Kestävyyspaneeli, lainsäädännön arviointineuvosto ja talouspolitiikan arviointineuvosto antavat vuosittain eduskunnalle yhteisen kertomuksen havainnoistaan.

5 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2027.

2 Asian tausta ja valmistelu

2.1 Tausta

Nuorten tulevaisuususkon romahdus vuoden 2024 Nuorisobarometrissa oli järkytys ja herätys päättäjille. Osuus nuorista, jotka suhtautuivat omaan tulevaisuuteensa optimistisesti tai erittäin optimistisesti, putosi aiemmasta 80 prosentista 61 prosenttiin. Vuoden 2025 Nuorisobarometrissa niiden nuorten osuus, jotka suhtautuivat maailman tulevaisuuteen pessimistisesti, oli kasvanut vuoden 2021 reilusta neljänneksestä noin puoleen vastanneista.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijaryhmä esitti keväällä 2026 toimenpiteitä nuorten tulevaisuususkon vahvistamiseksi. Yksi konkreettinen toimenpide velvoittaa eduskuntaa:

”Turvataan tulevien sukupolvien oikeudet ja sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus kirjaamalla ne lakiin. (…) Ne on turvattava luomalla institutionaalinen ja oikeudellinen perusta kirjaamalla ne sitoviksi velvoitteiksi lakiin ja päätösten vaikutustenarviointiin”. (OKM 2026:18))

Laki sukupolvivastuusta olisi sekä työkalu tulevien sukupolvien ja sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden huomioimiseen kaikessa lainsäädännössä että yhteiskunnan vahva signaali nuorille ja lapsiperheille: päätöksenteon liiallinen lyhytjänteisyys on tunnistettu, päättäjät suhtautuvat vakavasti päätösten vaikutuksiin keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä, ja tavoittelevat tulevaisuuskestäviä yhteiskunnallisia ratkaisuja.

Tulevaisuusvaliokunta on jo vuodesta 2024 pitänyt esillä lakia sukupolvivastuusta (TuVL 5/2024 vp). Valiokunnan kuulemat asiantuntijaorganisaatiot sekä oikeusoppineet ovat kannustaneet valmistelemaan tulevaisuuskestävyyteen velvoittavaa lainsäädäntöä. Tulevaisuusvaliokunnan kaikki poliittiset ryhmät valmistelevat yhdessä lakiesitystä eduskunnan hyväksyttäväksi.

*

Toisin kuin monissa maissa, Suomen perustuslaki ei erikseen sisällä mainintaa tulevista sukupolvista, ylisukupolvisesta tai sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta. Kuitenkin PeL 20§ esitöissä nimetään tulevien sukupolvien oikeudet terveelliseen ympäristöön ja kulttuuriperintöön, ja vakiintumassa on tulkinta, että perustuslain 1 ja 2 lukujen arvopohja koskee myös syntymättömien suomalaisten oikeuksia. Erillislakien perusteluissa otetaan myös säännöllisesti huomioon tulevien sukupolvien oikeudet.

Suomen valtio on sitoutunut YK:n Agenda 2030:n mukaisiin kestävän kehityksen tavoitteisiin. Kestävän kehityksen toimikunnan strategia (2022) ja Agenda 2030 -toimintasuunnitelma korostavat sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta ja pitkäjänteistä päätöksentekoa.

Tulevat sukupolvet on ymmärrettävä kahdessa, yhtä tärkeässä, merkityksessä. Ensinnäkin ne ovat tämän päivän lapsia ja nuoria, jotka kasvavat lähivuosikymmeninä täysivaltaiseen kansalaisuuteen, työ- ja perhe-elämään. Turvallinen kasvu ja aikuistuminen mahdollistavat vuorostaan seuraavat sukupolvet, vielä syntymättömät suomalaiset.

Suomen perustuslaki takaa lapsille perusoikeudet, kuten yhdenvertaisuuden, elämän ja kehityksen turvaamisen sekä oikeuden tulla kuulluksi. Lapsen etu on ensisijainen kaikessa toiminnassa, ja heidät on nähtävä itsenäisinä oikeuksien haltijoina, ei vain suojelun kohteena.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus koskee myös nuoria (alle 18-vuotiaita). Iän myötä itsemääräämisoikeus kasvaa, ennen kaikkea yli 15-vuotiaan oikeudet ja (myös rikosoikeudellinen) vastuu. Aiemmin mainitut Nuorisobarometrin hälyttävät tulokset toistuvat myös muissa nuorisokyselyissä, joissa sodat, ympäristökriisit, pandemia ja myös talous- ja teknologiahaasteet synkistävät mielenmaisemaa juuri niiltä ikäluokilta, joiden varaan Suomen hyvinvointi jatkossa rakentuu.

Voidaankin katsoa, että useat 2020-luvun yhteiskunnalliset kehityskulut ovat omiaan heikentämään lasten ja nuorten sekä tulevien sukupolvien yhdenvertaisuutta. Sosiaali- ja terveyspalvelut ja eläkejärjestelmä ovat vaarassa, samoin julkisen talouden ja kansantalouden kestävyys. Voidaan siis perustella, että myös perusoikeus työhön ja toimeentuloon (PeL 18§) on uhattuna, ja luonnon köyhtymisen myötä PeL 20§. Sukupolvien välinen epätasa-arvo heikentää kaikkia kolmea vakiintunutta kestävyyden lajia: *taloudellista, sosiaalista ja ekologista*. Kun nuorten tulevaisuususko on kyselyiden mukaan romahtanut, vielä akuutimmin vaarantuvat Valtioneuvoston kanslian esiin tuomat lisäkriteerit *demokratiasta, oikeusvaltiosta* ja *turvallisuudesta*.

*

Poliittisen päätöksenteon aikajänne on auttamattoman lyhyt, eivätkä äänestäjät rankaise, vaikka päättäjät laiminlöisivät jopa tiedetyt tulevaisuuden haasteet. Tulevaisuusvaliokunnan raportti ”Eläke- ja hoivapommi tikittävät: puheenvuoroja sukupolvien välisestä tasa-arvosta ja oikeudenmukaisuudesta” (TuVJ 5/2025) todistaa, että väestösuhteen heikentyminen on tiedetty vähintään 15 vuoden ajan, jolloin syntyvyys on laskenut. Ilmastonmuutos on toinen pitkään tiedetty ongelma, johon ei ole kyetty vastaamaan, saati sitten yllättäen ilmaantuviin, kauaskantoisiin yhteiskunnallisiin mullistuksiin.

Suomen valtiollinen ennakointijärjestelmä on saavuttanut suurta kansainvälistä mainetta, ja Suomea pidetään yleisesti yhtenä maailman tulevaisuuskestävimmistä maista. Eduskuntaan vuonna 1993 perustettu tulevaisuusvaliokunta on maailman ensimmäinen ja edelleen kansainvälinen tiennäyttäjä. Jokaisen hallituksen laatima tulevaisuusselonteko eduskunnalle sitouttaa kaikki ministeriöt järjestelmälliseen, valtioneuvoston kanslian johtamaan ennakointityöhön, joka luo pohjan toiminnan pitkäjänteiselle suunnittelulle.

Ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden huomioiminen päätöksenteossa oli vuoden 2022 tulevaisuusselonteon 2. osan (VNS 16/2022 vp.) pääteema. Samoin Euroopan parlamentin tutkimusosasto (EPRS) raportti vuodelta 2022 tarkastelee neljää maata, jossa on erityisen kehittynyt ennakointijärjestelmiä: Suomea, Britanniaa, Alankomaita ja Uutta-Seelantia. EU:n strategisen ennakoinnin kehittäminen voi johtaa jopa Euroopan parlamentin omaan tulevaisuusvaliokuntaan. (How to stress test EU policies - Building a more resilient Europe for tomorrow, EPRS 2022)

EU-instituutioista myös komissio on laatinut keväällä 2026 ylisukupolvista oikeudenmukaisuutta käsittelevätn toimintasuunnitelman (Strategy on intergenerational fairness), joka sekin päätyy mainitsemaan yhtenä kansainvälisenä esimerkkinä Suomen eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan.

Myös YK hyväksyi syksyllä 2024 kaikkien yli 190 jäsenmaan yksimielisyydellä Tulevaisuussopimuksen ja tulevia sukupolvia koskevan julistuksen.

Suomen maine perustuu kuitenkin jo hyvän aikaa sitten vakiintuneisiin käytänteisiin, joita ei ole juurikaan kehitetty 2020-luvulla. Samaan aikaan eräiden muiden maiden ennakointijärjestelmät, jotka nojaavat Suomea selkeämmin lakiperustaan ja viranomaisvelvoitteisiin, osoittavat vahvuuksiaan.

*

Ylisukupolvisuus on monitulkintainen käsite (Mutanen 2026). Tässä säädöksessä asetetaan oikeudenmukaisten päätösten ja toimenpiteiden vastuu sukupolville, joiden jäsenet ovat päätöshetkellä yli 30-vuotiaita äänioikeutettuja. (Vuonna 2026 keskimääräinen korkeakouluista valmistumisikä 29 vuotta, ensisynnyttäjien keski-ikä 30 vuotta.)

Vastaavasti oikeus oikeudenmukaisiin päätöksiin ja toimenpiteisiin on lapsilla ja nuorilla, jotka ovat tekohetkellä alle 30-vuotiaita sekä syntymättömillä sukupolvilla päätöshetkestä vuosikymmeniä eteenpäin, jotta ne voivat aikanaan tehdä päätöksiä edellisten sukupolvien ratkaisujen liiallisesti rajoittamatta.

Lakiehdotuksessa pitkä aikaväli tarkoittaa noin 10-30 vuotta, erittäin pitkä aikaväli noin yli 30 vuotta.

2.2 Valmistelu

Valtioneuvoston tutkimus-, ennakointi-, arviointi- ja selvitystoiminnan (VN-TEAS) raportissa ”Ennakointi ja tulevat sukupolvet lainvalmistelun prosesseissa, instituutioissa ja käytännöissä” (Airos ym., 2022) käsiteltiin laajasti sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden ja ennakoinnin huomioimista lainvalmistelussa. Raportin johtopäätöksissä nostettiin esiin tulevaisuuslaki ja -valtuutettu. Vaikka raportin suositukset lainvalmistelun ja ennakointityön kehittämiseksi eivät ole edenneet, kartoitusta voi pitää perusteellisena pohjatyönä nuorten ja tulevien sukupolvien asemasta perusoikeusjuridiikassa, lainsäädännössä ja päätöksenteossa, ja sitä siteerataan laajasti kappaleessa 2.1.

Oikeuskansleri kehotti kirjaamaan tulevien sukupolvien oikeudet lainsäädäntöön lausunnossaan (OKV/1924/21/2021) ilmastolain luonnoksesta: ”[J]atkovalmistelussa olisi suositeltavaa harkita, olisiko ilmastolain 2 §:n 3 momentin tavoitesäännökseen perusteltua lisätä tulevien sukupolvien oikeuksien toteutumisen varmistaminen ilmastotoimissa. (...) Momentissa tarkoitettuja oikeuden subjekteja ovat myös tulevat sukupolvet.”

Lain tasoinen sitoutuminen sukupolvivastuuseen nousi esiin eduskunnan *tulevaisuusvaliokunnan* vuoden 2025 budjettilausunnossa (TuVL 5/2024 vp): ”Tulevaisuusvaliokunnan mielestä tulisi harkita myös tulevien sukupolvien hyvinvoinnin

huomioimisen varmistavaa lakia todellisen sitoutuneisuuden varmistamiseksi. Myös tässä voidaan ottaa esimerkkiä TKI-työryhmän työn tuloksena syntyneestä laista valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024-2030. Malleja ja kokemuksia voidaan hankkia myös maista, joissa on jo tuettu lainsäädännöllä kestävän kehityksen tavoitteiden huomioimista päätöksenteossa. Tällaisia esimerkkejä ovat muun muassa Kanada, Uusi-Seelanti ja Wales."

Lausunnon pohjalta tulevaisuusvaliokunta ryhtyi valmistelemaan aloitetta sukupolvivastuulaiksi osana valtioneuvoston tulevaisuusselonteon I osan (VNS 7/2025 vp) mietintökäsittelyä. Työtä on tukenut esimerkiksi suuren valiokunnan lausunto (SuVL 9/2025) selonteosta: "Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Euroopan komissio valmistelee parhaillaan strategiaa tulevien sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta. Sen tarkoituksena on varmistaa, että EU:n politiikassa ja lainsäädännössä otetaan huomioon sekä nykyisten että tulevien sukupolvien väliset edut kattaen eri politiikan alat."

Tulevaisuusselonteosta annetuissa lausunnoissa on korostettu tarvetta sitoutua sukupolvien väliseen oikeudenmukaisuuteen lain tasolla. "Ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden toteutumista on turvattava luomalla institutionaalinen ja oikeudellinen peruste kirjaamalla se sitoviksi velvoitteiksi lakiin ja vaikutustenarviointiin", lausui *Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra*, ja: "Luottamuksen vahvistamiseksi on tärkeää, että tulevien sukupolvien oikeudet ja sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus turvataan kirjaamalla ne lakiin." *Demos Helsinki* lausui: "Tärkeää on, että ylisukupolvisuus ei siiloudu omaksi politiikanlokerokseen, vaan läpileikkaa politiikkasektoreita, hallintoa ja lainvalmistelua. Edellä esitettyjä mekanismeja voitaisiin yhdistää myös tulevaisuuslaiksi, josta esimerkki on Walesin Tulevien sukupolvien hyvinvointi -säädös vuodelta 2015*". Itsenäisyyden juhlavuoden lastensäätiö Itla* lausuu: "Suomessa kannattaa kartoittaa tarvetta lainsäädännölle, joka velvoittaisi tarkastelemaan päätösten pitkän aikavälin vaikutuksia. Mikäli Suomi edistäisi vastaavan tulevien sukupolvien lainsäädännön kehittämistä, Itla korostaa myös lasten ja nuorten osallistumisen ja näkökulmien merkitystä lain valmistelussa, esimerkiksi päämäärien ja toimintaperiaatteiden laatimisessa."

Edellyttäessään konkretiaa tulevaisuuselontekoon sisältyvistä lainsäädäntötoimista OTT, apulaisprofessori *Anu Mutanen* lausuu: "Yksi konkreettinen toimi, jota meillä tulisi pohtia ja selvittää, on tulevien sukupolvien oikeuksien (yleis)lain säätämistarve. Tulevien sukupolvien lailla voitaisiin luoda ja turvata institutionaalisia ja rakenteellisia ratkaisuja sekä velvoitteita tulevaisuus- ja kestävyyskysymysten huomioon ottamiseen."

Mainittu OKM:n raportti "Nuorten tulevaisuususko horjuu – millaisia toimia nyt tarvitaan" (OKM julkaisu 2026:18) esittää: "Turvataan tulevien sukupolvien oikeudet ja sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus kirjaamalla ne lakiin." Lain välttämättömyyttä perustellaan seuraavasti:

"Nuorten ikäryhmien tulevaisuususkon vahvistaminen edellyttää, että tulevien sukupolvien oikeuksien ja sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden toteutuminen eivät jää yleviksi periaatteiksi. Ne on turvattava luomalla institutionaalinen ja oikeudellinen perusta

kirjaamalla ne sitoviksi velvoitteiksi lakiin ja päätösten vaikutustenarviointiin esimerkiksi Walesin, Alankomaiden ja Irlannin tapaan. Velvoittava lainsäädäntö vahvistaa nykyisten ja tulevien nuorten luottamusta siihen, että heidän oikeuksiensa ja sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden toteutuminen ei riipu kulloinkin vallassa olevien sukupolvien hyväntahtoisuudesta. Tämä on erityisen tärkeää, koska Suomessa väestörakenne ja äänestysaktiivisuus painottavat keski-ikäisten ja iäkkäämpien tarpeita."

Näiden aloitteiden pohjalta tulevaisuusvaliokunta esitti ja eduskunta hyväksyi toukokuussa 2026 tulevaisuusmietinnön (TuVM 1/2006 vp.) ponnen sukupolvilain valmistelusta. Valtioneuvoston tulee "e*distää sekä tulevaisuusvaliokunnan että OKM:n asiantuntijaryhmän (2026:18) esittämää sukupolvivastuulakia keinona lujittaa nuorten heikentynyttä tulevaisuususkoa, tukea perheellistymistä sekä vahvistaa tulevien sukupolvien perusoikeuksia myös muut lajit ja planetaarisen kestävyyden rajat huomioiden.*"

Keväällä 2026 eduskunnan tulevaisuusvaliokunta järjesti kuulemisia sukupolvivastuulain sisällöstä ja rakenteesta. Asiantuntijoina kuultiin apulaisprofessori, OTT Anu Mutanen, professori, OTT Niko Soininen, professori, OTT Toomas Kotkas, hallinto-oikeuden dosentti, OTT Tuomas Pöysti ja OTT, VT Mikko Puumalainen.

Kaikkien eduskuntapuolueiden neuvottelun tuloksena syntyi käsillä oleva lakiehdotus.